

Recenzja pracy doktorskiej

mgr Łukasza Grzędy pt. *Determinanty zróżnicowania poziomu rozwoju regionalnego w Polsce*, przygotowanej w Katedrze Ekonomii i Polityki Gospodarczej Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, pod kierunkiem dr hab. Sylwestra Kozaka, prof. SGGW, ss. 193.

Uwagi ogólne

Problem zróżnicowania rozwoju regionalnego podejmowany jest w literaturze teoretycznej jak i badaniach empirycznych od kilku dekad. Z problemem tym zmagają się kraje o różnym poziomie rozwoju gospodarczego. Dysproporcje rozwoju ograniczają bowiem pozytywne efekty zrównoważonego rozwoju kraju, osłabiają spójność społeczno-gospodarczą, regionalną i przestrzenną, obniżają konkurencyjność gospodarki czy możliwości tworzenia miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej i lokalnej.

Na poziomie Unii Europejskiej (UE) problem zróżnicowania regionalnego wskazywany jest jako jeden z kluczowych problemów i próbuje się go ograniczać poprzez różne instrumenty polityki regionalnej. Monitorowane są zmiany warunków społecznych i gospodarczych oraz skala dysproporcji pomiędzy krajami i regionami w celu poprawy adekwatności jej instrumentów. Niemniej dotychczasowe efekty polityki pozostają zróżnicowane i stanowią nadal aktualne wyzwanie.

Recenzowana praca doktorska podejmuje te ważne zagadnienia, zarówno z teoretycznego jak i pragmatycznego punktu widzenia. Pan mgr Łukasz Grzęda skupił swoje zainteresowanie wokół problemu, który ma charakter naukowy i jest ważny, a przedmiot badań ma stosowaną rangę, wymaganą w procedurze awansowej na stopień doktora. Atutem recenzowanej pracy jest fakt, że problematyka w niej poruszana jest istotna np. w obszarze ekonomii rozwoju czy ekonomii zrównoważonego rozwoju oraz ma ważny charakter aplikacyjny.

W pracy wskazano cel główny oraz cele szczegółowe. Głównym celem pracy jest: *Określenie poziomu zróżnicowania rozwoju regionalnego w Polsce w latach 2004-2019 i zidentyfikowanie czynników go kształtujących*. Wśród celów szczegółowych wymieniono: 1. Zaprezentowanie teorii rozwoju regionalnego na podstawie analizy literatury przedmiotu. 2. Przedstawienie sytuacji gospodarczej regionów w Polsce w latach 2004-2019. 3. Wyznaczenie poziomów rozwoju regionalnego we wszystkich województwach w Polsce w latach 2004-2019. 4. Ocenę wielkości zróżnicowania poziomów rozwoju regionalnego w Polsce. 5. Zidentyfikowanie i określenie wpływu istotnych czynników endogenicznych i egzogenicznych oddziałujących na wielkość zróżnicowanie rozwoju między regionami w Polsce.

Określono, że podstawowym problemem podejmowanym w pracy jest utrzymujące się zróżnicowanie w rozwoju regionalnym w Polsce. Istotnym jest zatem ocena skali zróżnicowania oraz zidentyfikowanie czynników, które te dysproporcje powiększają lub niwelują. Postawiono cztery pytania badawcze: 1. Jaka jest skala zróżnicowania rozwoju regionalnego w Polsce i jak się ona zmieniała w latach 2004-2019? 2. Czy różnice w rozmiarach infrastruktury technicznej przyczyniają się do zwiększenia zróżnicowania poziomu rozwoju regionów? 3. W jaki sposób wielkość wydatków na oświatę i wychowanie wpływa na zróżnicowanie poziomu rozwoju regionów? 4. Czy sytuacja makroekonomiczna w kraju wpływa na zmiany dysproporcji w poziomie rozwoju regionalnego?

Sformułowano pięć hipotez badawczych: H1: W latach 2004-2019 nie zmniejszyło się zróżnicowanie w poziomie rozwoju regionalnego w Polsce. H2: Poprawa stanu infrastruktury technicznej w regionach przyczynia się do wzrostu zróżnicowania w poziomie rozwoju regionalnego w Polsce. H3: Rozwój innowacyjności i tworzenie nowych miejsc pracy w regionach przyczyniają się do wzrostu zróżnicowania w poziomie rozwoju regionalnego w Polsce. H4: Zwiększanie przez samorządy lokalne wydatków na oświatę i wychowanie przyczynia się do obniżenia dysproporcji w rozwoju między regionami w Polsce. H5: Obniżanie rynkowych stóp procentowych przyczynia się do zmniejszenia zróżnicowania w poziomie rozwoju regionalnego w Polsce.

I. Struktura pracy

Praca składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów merytorycznych, podsumowania i wniosków oraz bibliografii i spisu tabel i rysunków. Dwa pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczno-przeglądowy zaś rozdziały 3-6 mają charakter empiryczny. Praca ma charakter zwarty i spójny. Poszczególne rozdziały mają na celu konsekwentną weryfikację celu hipotez badawczych, co determinuje układ pracy.

W rozdziale pierwszym przedstawiono pojęcie regionu, rozwoju regionalnego wraz ze wskazaniem celów, aspekty rozwoju regionalnego i społeczno-gospodarczego kraju oraz główne obszary i determinanty zróżnicowania rozwoju regionów i ich skutki. Rozdział ten ma charakter wprowadzający i definicyjny, potrzebny dla dalszych etapów realizacji pracy.

W rozdziale drugim zaprezentowano przegląd teorii rozwoju regionalnego w oparciu o koncepcje rozwoju w ujęciu: klasycznym, w teoriach polaryzacji i tzw. rozwoju „od dołu”. Wskazano kluczowe determinanty rozwoju regionalnego w podziale na rodzaje kapitału, tj.: ludzki, społeczny, materialny, finansowy oraz determinanty innowacyjności oraz rolę zewnętrznego napływu kapitału, osób i towarów.

Rozdział trzeci zawiera przegląd zmian w otoczeniu regionów w Polsce, zwracając uwagę na sytuację makroekonomiczną, wielkość i strukturę finansowania z UE oraz system finansowy i jego oddziaływanie na gospodarkę regionów.

Zmiany sytuacji makroekonomicznej w regionach w Polsce w latach 2004-2019 zostały przedstawione w rozdziale czwartym. Skoncentrowano się na przedstawieniu sytuacji

w zakresie demografii i rynku pracy, zmianach rozwoju społecznego, gospodarczego, infrastruktury technicznej. Rozdział kończy podsumowująco ranking regionów.

Szczególnie cenne w kontekście weryfikacji postawionych hipotez badawczych są wyniki zaprezentowane w rozdziale piątym pt. Ocena poziomu rozwoju regionalnego województw w Polsce oraz rozdziale szóstym pt. Zróżnicowanie rozwoju regionalnego i jego determinanty – wyniki badań. W rozdziale piątym wyznaczono poziom rozwoju regionalnego każdego z województw w analizowanych latach przy zastosowaniu metod Hellwiga i TOPSIS. W rozdziale szóstym zidentyfikowano wielkości zróżnicowania w rozwoju regionalnym za pomocą trzech miar, tj. Z-score, Z-score Mad i Różnica. Oceny tej dokonano dla wskaźników rozwoju wyznaczonych metodą Hellwiga i TOPSIS. W kolejnym kroku zidentyfikowano czynniki wpływające na kształtowanie się zróżnicowania rozwoju regionalnego przy zastosowaniu modelu regresji wielorakiej oraz weryfikacji uzyskanych wyników.

W podsumowaniu i wnioskach skoncentrowano się na przedstawieniu głównych przesłanek pozwalających na weryfikację postawionych hipotez badawczych.

II. Zalety i osiągnięcia pracy doktorskiej

W recenzowanej pracy zastosowane różne metody badawcze wymagane i praktykowane zgodnie z procedurą przygotowania pracy doktorskiej. Wśród tych metod znalazły się metody opisowe, zestawienia porównawcze oraz metody wzorcowe rozwoju: Hellwiga i TOPSIS.

Do zidentyfikowania czynników wpływających na wielkość zróżnicowania poziomu rozwoju między regionami zastosowano metodę regresji wielorakiej na danych panelowych dotyczących wielkości o charakterze regionalnym i ogólnokrajowym.

Należy docenić warsztat statystyczny i ekonometryczny mgra Łukasza Grzędy oraz uwzględnienie obszernej liczby cech diagnostycznych poziomu rozwoju regionalnego, pogrupowanych w cztery obszary: ludność i rynek pracy (X.1.-X1.22), społeczeństwo (X.2.1-X2.17), gospodarka (X3.1.-X.3.20) i infrastruktura techniczna (X.4.1.-X.4.18). Wyniki i interpretacja tej analizy ilościowej były kluczowe dla weryfikacji postawionych hipotez badawczych i stanowią osiągnięcie naukowe pracy.

W pracy wykorzystano wiele źródeł danych statystycznych m.in. takich instytucji jak: GUS, Eurostat, KNF czy NBP. Wyniki tych analiz przedstawiono klarownie w prezentowanych 28. tabelach i 48. rysunkach.

III. Uwagi dyskusyjne

Jak wskazano praca ma charakter zwarty i spójny. Dwa pierwsze rozdziały o charakterze teoretyczno-przeładowym zostały przedstawione bardzo syntetycznie. Można byłoby nieco szerzej nawiązać do teorii i modeli prezentowanych m.in. przez Myrdala (1958), Alonso, Friedmana (1964), Friedmana (1973) w zakresie rozwoju centrum i peryferii czy zagadnień

nowej geografii ekonomicznej oraz modelu funkcji produkcji stopy wzrostu technologii Romera (1986).

Praca została wyraźnie określona obszarowo na zidentyfikowanie determinant zróżnicowania poziomu rozwoju regionalnego w Polsce. Ograniczenie to pozwoliło na wyznaczenie kierunku badań i zapewniło klarowność oraz syntezę wniosków. Niemniej, zdaniem recenzenta pewne nakreślenie problemów rozwoju regionalnego w pozostałych krajach UE i wskazanie również syntetycznie ich głównych determinant byłoby cenne. Pozwoliłoby to na przedstawienie pewnej perspektywy Polski na tle szerszego spektrum wspólnych – unijnych problemów rozwoju regionalnego. Ta uwaga, czy raczej wskazówka – może zostać wykorzystana przez mgr Łukasza Grzędę w przypadku chęci opublikowania w przyszłości recenzowanej pracy w formie monografii. Do jej opublikowania zachęca również recenzent, po wprowadzeniu pewnych korekt edytorskich i uzupełnień wymienionych m.in. w uwagach szczegółowych.

W podsumowaniu i wnioskach skoncentrowano się syntetycznie na wskazaniu przesłanek weryfikacji hipotez badawczych, niemniej brak jest wyraźnego odniesienia do realizacji celu głównego i celów szczegółowych. Wskazane byłoby objęcie całościowym podsumowaniem tych celów pracy. Należy wskazać, iż konkluzję (zamknięcie pracy) – recenzent odszukał w streszczeniu – niemniej brakuje trochę takiego szerszego podsumowania problemu badawczego i celów pracy.

IV. Uwagi szczegółowe

Uwagi szczegółowe nie ujmują waloru merytorycznego recenzowanej pracy, ale mają na celu wskazanie pewnych błędów literowych, przejęzyczeń, czy niewłaściwej interpunkcji.

Z dostrzeżonych usterek w pracy można wskazać:

- s. 77 – jest „Fundusz Spójności powstał na mocy Traktat o Unii Europejskiej” – powinno być Traktatu;
- s. 80 – jest „W latach 2004-2019 z Europejski Fundusz Rozwoju regionalnego Polska uzyskała...” – powinno być ...z Europejskiego
- s. 80. – jest „Głównymi celami inwestycyjnymi EFS w latach 2014-2020 było: promowanie wspieranie zatrudnienie mobilności siły roboczej” - wskazana korekta stylu i interpunkcji.

Dla klarowności prezentowanych wyników badań w formie tabel i rysunków – recenzent postuluje przytaczanie pełnych ich tytułów tj. zawierających przedmiot, zakres czasowy (okres/lata) oraz praktykowane w nawiasie podawanie jednostki miary (w mln zł, %, itd.). Zob. np. Rys. 10-11, s. 76. Ponieważ przy czytaniu spisu tabel i rysunków – pełne tytułu byłyby wskazane i pomocne przy odszukiwaniu interesujących zestawień wyników w treści pracy.

W tabeli 6 (s. 70) i tabeli 7 (s. 84) – zastosowano dla czytelności klucze literowe (A, B, C, ...), niemniej postulowane byłoby rozważenie ujmowania w przedstawionym zakresie tabel pełnych nazw wskaźników.

Pod tabelami – podane zostały tylko źródła ze wskazaniem instytucji. Brak jest pełnych źródeł literaturowych. Dla czytelności i weryfikacji danych pomocne byłoby podanie w wersji skróconej: Nazwy instytucji, Roku, zakresu stron, np. GUS, 2020, s. 9-10.

V. Konkluzja

Przedstawione wątpliwości i uwagi mają charakter polemiczno-perfekcyjny i nie mają wpływu na ogólną bardzo wysoką ocenę recenzowanej rozprawy. Recenzentka docenia wysiłek twórczy i włożoną pracę w trudnej analizie problematyki rozwoju regionalnego.

Autor w pełni udowodnił w swojej pracy doktorskiej umiejętności analityczne, warsztatowe (statystyczno-ekonometryczne) i diagnostyczne, co świadczy o Jego dojrzałości badawczej.

Uwzględniając zastosowanie obszernej liczby cech diagnostycznych poziomu rozwoju regionalnego, pogrupowanych w cztery obszary: ludność i rynek pracy, społeczeństwo, gospodarka i infrastruktura techniczna a następnie prawidłowo zastosowane metody badawcze i istotne wyniki statystyczne służące weryfikacji hipotez badawczych recenzentka wnosi o wyróżnienie pracy doktorskiej mgra Łukasza Grzędy.

Ponadto, uwzględniając wskazane walory naukowe pracy i umiejętności posługiwania się warsztatem badawczym stwierdzam, że praca doktorska dr Łukasza Grzędy w pełni spełnia kryteria stawiane pracom doktorskim.

Potwierdzam, że w recenzowanej pracy doktorskiej zostały wypełnione kryteria określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 1789) w związku z art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r., przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U.2018 poz. 1669) i wnoszę o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego oraz do publicznej obrony pracy doktorskiej.

Aneta Kouborniala

